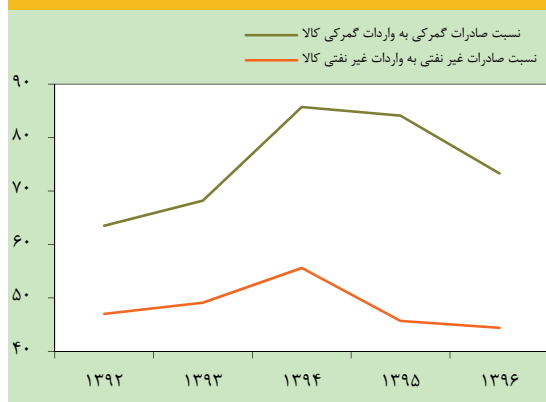

همچنین، سهم واردات از کل ارزش مبادلات با ۳/۴ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۵ به ۵۷/۷ درصد رسید. سهم واردات از وزن مبادلات نیز با افزایشی ۲/۰ واحد درصدی نسبت به سال قبل از آن به ۲۵/۱ درصد رسید.

نمودار ۱۳-۱- نسبت های صادرات و واردات گمرکی کالا (درصد)

با استمرار اجرای برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) طی سال ۱۳۹۶ از یک سو و تهدید دولت آمریکا به خروج یکجانبه از توافق مزبور از سوی دیگر، فضای بازرگانی خارجی کشور شرایط نسبتاً دوگانه‌ای را تجربه نمود.

۱۳-۱- مبادلات تجاری

حجم مبادلات تجاری اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۹۵ از نظر وزنی و ارزشی افزایش یافت. طی این دوره مجموع ارزش دلاری مبادلات تجاری با ۱۷/۴ درصد افزایش به ۹۴۳۷۹ میلیون دلار و مجموع وزنی این مبادلات با ۶/۹ درصد افزایش به ۱۵۴۵۶۲ هزار تن رسید. افزایش به نسبت بیشتر ارزش واردات در مقابل صادرات موجب شد تا کسری تراز بازرگانی گمرکی در این سال حدود ۱۰۸/۹ درصد افزایش یابد.

جدول ۱۳-۱- بازرگانی خارجی (بدون نفت، گاز و برق)

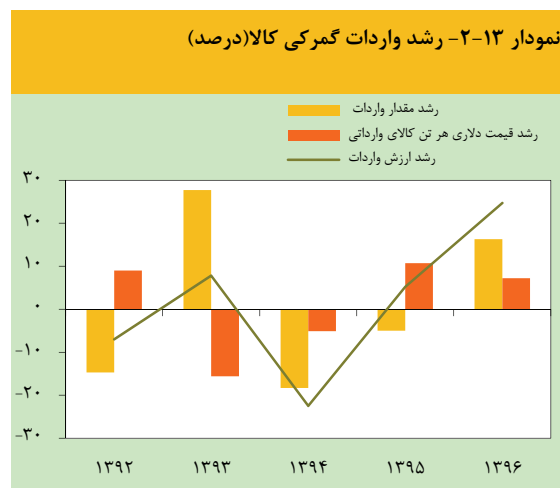
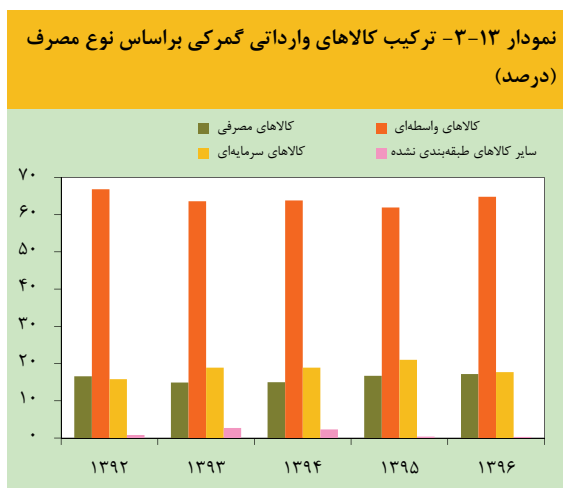
سهم (درصد)	درصد تغییر		سال			ارزش (میلیون دلار)
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
						۱- واردات
۵۷/۷	۵۴/۳	۲۴/۷	۵/۲	۵۴۴۵۹	۴۳۶۸۴	۴۱۵۳۹
۴۲/۳	۴۵/۷	۸/۷	۳/۱	۳۹۹۲۰	۳۶۷۲۳	۳۵۶۰۹
-	-	۱۰۸/۹	۱۷/۴	-۱۴۵۴۰	-۶۹۶۱	-۵۹۳۰
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۷/۴	۴/۲	۹۴۳۷۹	۸۰۴۰۷	۷۷۱۴۸
						۱- واردات
۲۵/۱	۲۳/۱	۱۶/۳	-۵/۰	۳۸۸۵۶	۳۳۳۹۹	۳۵۱۵۲
۷۴/۹	۷۶/۹	۴/۰	۴۳/۳	۱۱۵۷۰۷	۱۱۱۲۳۲	۷۷۵۹۶
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۶/۹	۲۸/۳	۱۵۴۵۶۲	۱۴۴۶۳۱	۱۱۲۷۴۸

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران
۱- بدون احتساب میعانات گازی

۱۳-۲- واردات

طبقه بندی کالاهای وارداتی برحسب نوع مصرف نشان می‌دهد که سهم «مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای» از کل واردات با ۲/۸ واحد درصد تغییر در مقایسه با سال ۱۳۹۵ به ۶۴/۸ درصد افزایش یافته است. در مقابل، سهم گروه کالاهای سرمایه‌ای با ۳/۳ واحد درصد کاهش و گروه کالاهای مصرفی با ۰/۵ واحد درصد افزایش به ترتیب به ارقام ۱۷/۲ و ۱۷/۲ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۶، ارزش سیف واردات گمرکی به ۵۴۴۵۹ میلیون دلار رسید. این رقم در مقایسه با سال ۱۳۹۵ حدود ۲۴/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. در این سال وزن کالاهای وارداتی با ۱۶/۳ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۳۸۸۵۶ هزار تن و قیمت هر تن کالای وارداتی با ۷/۲ درصد افزایش به ۱۴۰۲ دلار رسید.

جدول ۱۳-۲- ترکیب واردات گمرکی براساس نوع مصرف

(میلیون دلار)

سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۶۴/۸	۶۱/۹	۳۰/۴	۲/۱	۳۵۲۷۹	۲۷۰۶۱	۲۶۴۹۸	مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای
۱۷/۷	۲۱/۰	۵/۳	۱۶/۴	۹۶۴۰	۹۱۵۳	۷۸۶۳	کالاهای سرمایه‌ای
۱۷/۲	۱۶/۷	۲۸/۴	۱۶/۹	۹۳۶۲	۷۲۹۲	۶۲۳۹	کالاهای مصرفی
۰/۳	۰/۴	-۰/۶	-۸۱/۰	۱۷۸	۱۷۹	۹۳۹	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۴/۷	۵/۲	۵۴۴۵۹	۴۳۶۸۴	۴۱۵۳۹	جمع کل

گمرکی در سال ۱۳۹۶ معادل ۷۲/۵ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۵ حدود ۲/۱ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. سهم تمامی گروه‌های مذکور از ارزش واردات گمرکی در مقایسه با سال ۱۳۹۵ با کاهش همراه بود.

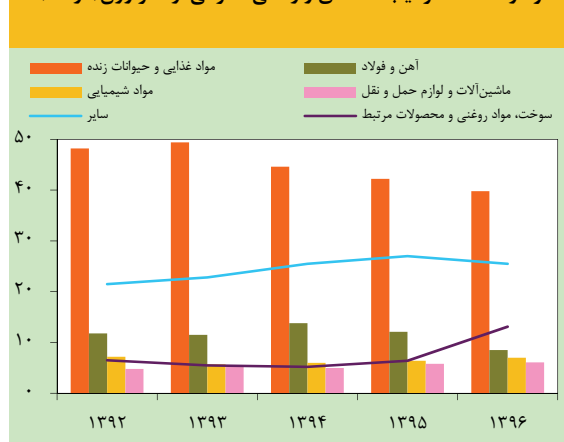
گروه‌های «ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل»، «مواد غذایی و حیوانات زنده»، «مواد شیمیایی» و «آهن و فولاد» به ترتیب با ۴۰/۲، ۱۴/۰، ۱۳/۳ و ۴/۹ درصد سهم از کل ارزش واردات، اقلام عمده وارداتی سال ۱۳۹۶ را تشکیل دادند. مجموع سهم گروه‌های مزبور از ارزش واردات

جدول ۱۳-۳- ارزش واردات گمرکی براساس اقلام اصلی تشکیل دهنده آن

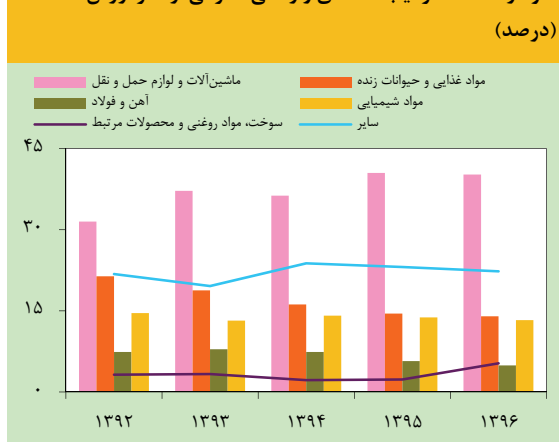
(میلیون دلار)

سهم(درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۴		
۱۴/۰	۱۴/۵	۲۰/۴	-۵/۸	۷۶۳۸	۶۳۴۵	۶۷۳۲	مواد غذایی و حیوانات زنده
۵/۳	۲/۳	۱۸۱/۵	۱۳/۶	۲۸۶۵	۱۰۱۸	۸۹۶	مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط
۱۳/۳	۱۳/۸	۲۰/۲	۲/۹	۷۲۳۴	۶۰۱۶	۵۸۴۹	مواد شیمیایی
۴/۹	۵/۷	۶/۷	-۱۸/۸	۲۶۷۷	۲۵۰۹	۳۰۸۹	آهن و فولاد
۴۰/۲	۴۰/۵	۲۳/۸	۱۷/۳	۲۱۹۱۶	۱۷۷۰۴	۱۵۰۹۰	ماشین آلات و لوازم حمل و نقل
۲۲/۳	۲۳/۱	۲۰/۲	۲/۱	۱۲۱۲۹	۱۰۰۹۱	۹۸۸۲	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۴/۷	۵/۲	۵۴۴۵۹	۴۳۶۸۴	۴۱۵۳۹	جمع کل

نمودار ۱۳-۵- ترکیب کالاهای وارداتی گمرکی از نظر وزن(درصد)

نمودار ۱۳-۴- ترکیب کالاهای وارداتی گمرکی از نظر ارزش (درصد)

سهم قاره آسیا به عنوان بزرگترین تامین کننده نیازهای وارداتی کشور در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل از آن ۱/۶ واحد درصد افزایش یافت و ارزش واردات از این قاره از ۲۹/۴ میلیارد دلار به ۳۷/۶ میلیارد دلار رسید. در این سال پس از آسیا بیشترین رشد واردات در بین قاره‌ها مربوط به اروپا بود؛ به طوری که سهم این قاره از کل ارزش واردات گمرکی در مقایسه با سال ۱۳۹۵ حدود ۰/۷ واحد درصد افزایش یافت و با ۳/۳ میلیارد دلار افزایش به ۱۵/۱ میلیارد دلار رسید. در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵، سهم آفریقا از واردات گمرکی افزایش یافت و سهم آمریکا و اقیانوسیه کاهش یافت.

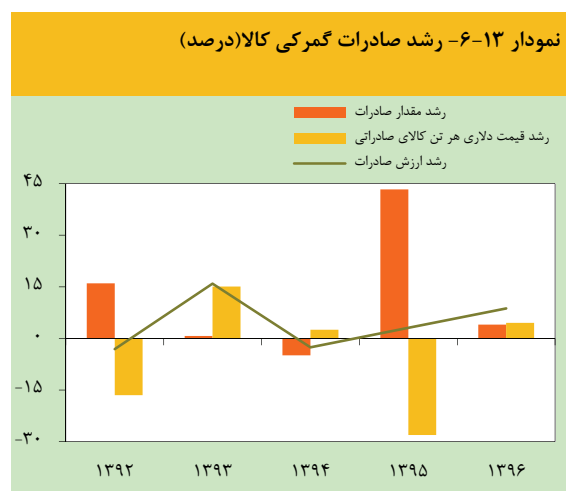
در سال ۱۳۹۶، ارزش واردات از کشورهای عضو اسکاپ ۳۱/۸ میلیارد دلار و سهم این گروه از کشورها از کل

در سال ۱۳۹۶، کشورهای چین، امارات متحده عربی، جمهوری کره، ترکیه، آلمان، هند، سوئیس، فرانسه، هلند و ایتالیا در جایگاه‌های اول تا دهم بزرگترین شرکای تجاری ایران در بخش واردات قرار گرفتند. در گذر از سال ۱۳۹۵ به سال ۱۳۹۶، کشورهای روسیه و برزیل از فهرست ده کشور نخست در زمینه واردات کالا خارج شده و کشورهای هلند و فرانسه وارد این فهرست شدند. در سال مورد بررسی، نسبت‌های تمرکز^(۱) سه، پنج و ده کشور اول از شرکای وارداتی به ترتیب ۴۹/۶، ۶۱/۲ و ۷۷/۹ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۵، نشان‌دهنده افزایش تمرکز واردات در هر سه سطح می‌باشد.

۱- این نسبت‌ها از مجموع سهم سه، پنج و ده کشور اول از کل واردات گمرکی به دست می‌آیند.

فصل ۱۳ بازرگانی خارجی گمرکی

در این سال ارزش هر تن کالای صادراتی در مقایسه با سال قبل ۴/۵ درصد افزایش یافت و به ۳۴۵ دلار در هر تن رسید.

واردات ۵۸/۵ درصد بود. همچنین، واردات از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، کشورهای عضو اکو و کشورهای عضو اتحادیه پایپای آسیایی به ترتیب به ۱۲/۰، ۳/۸ و ۲/۸ میلیارد دلار با سهم‌های ۲۱/۹، ۷/۰ و ۵/۲ درصدی از کل ارزش واردات گمرکی رسید.

۱۳-۳- صادرات^(۱)

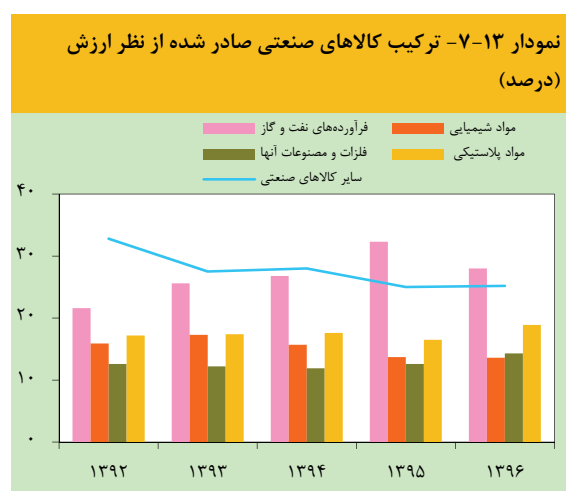
در سال ۱۳۹۶، ارزش صادرات گمرکی با ۸/۷ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۳۹/۹ میلیارد دلار و وزن صادرات گمرکی با ۴/۰ درصد افزایش به ۱۱۵/۷ میلیون تن رسید. ارزش صادرات در گروه‌های «کالاهای صنعتی»، «کالاهای سنتی و کشاورزی» و «کلوخته‌های کانی فلزی» نسبت به سال ۱۳۹۵ به ترتیب از رشد ۷/۳، ۳/۲ و ۶۹/۳ درصدی برخوردار بود.

جدول ۱۳-۴- ارزش صادرات گمرکی

(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴		
۱۴/۳	۱۵/۰	۳/۲	۶/۸	۵۷۰۲	۵۵۲۳	۵۱۷۰	کالاهای سنتی و کشاورزی
۴/۷	۳/۰	۶۹/۳	۵۱/۸	۱۸۶۸	۱۱۰۳	۷۲۷	کلوخته‌های کانی فلزی
۸۰/۶	۸۱/۷	۷/۳	۱۱/۶	۳۲۱۹۴	۳۰۰۰۴	۲۶۸۸۶	کالاهای صنعتی
۰/۴	۰/۳	۶۷/۰	-۹۶/۷	۱۵۶	۹۳	۲۸۲۷	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۸/۷	۳/۱	۳۹۹۲۰	۳۶۷۲۳	۳۵۶۰۹	جمع کل

ماخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

در سال مورد بررسی، سهم کالاهای صنعتی از کل ارزش صادرات گمرکی ۱/۱ واحد درصد در مقایسه با سال قبل از آن کاهش یافت و به ۸۰/۶ درصد رسید. ارزش کل صادرات صنعتی در سال ۱۳۹۶ حدود ۳۲/۲ میلیارد دلار بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۵، رشدی معادل ۷/۳ درصد را نشان می‌دهد. بیشترین سهم از صادرات صنعتی مربوط به زیرگروه‌های «فرآورده‌های حاصل از نفت و گاز»، «مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد» و «فلزات و مصنوعات آنها» بود.

۱- صادرات گمرکی بدون احتساب میعانات گازی

جدول ۱۳-۵- ارزش صادرات کالاهای صنعتی

(میلیون دلار)

سهام(درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۴		
۲۸/۰	۳۲/۳	-۶/۹	۳۴/۶	۹۰/۱۷	۹۶۸۶	۷۱۹۸	فراورده‌های نفت و گاز
۱۳/۶	۱۳/۷	۶/۹	-۲/۸	۴۳۸۶	۴۱۰۴	۴۲۲۰	مواد شیمیایی(آلی و غیر آلی)
۱۴/۳	۱۲/۶	۲۱/۸	۱۸/۳	۴۵۹۴	۳۷۷۳	۳۱۸۹	فلزات و مصنوعات آنها
۱۸/۹	۱۶/۴	۲۳/۰	۴/۱	۶۰۷۶	۴۹۴۰	۴۷۴۴	مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد
۲۵/۲	۲۵/۰	۸/۳	-۰/۴	۸۱۲۰	۷۵۰۲	۷۵۳۵	سایر کالاهای صنعتی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷/۳	۱۱/۶	۳۲۱۹۴	۳۰۰۰۴	۲۶۸۸۶	جمع کل

در سال ۱۳۹۶، ارزش صادرات کالاهای صنعتی در کشور ۳/۲ درصد نسبت به سال ۱۳۹۵ افزایش یافت و به ۵/۷ میلیارد دلار رسید. سهم این گروه از کل ارزش صادرات گمرکی نیز با ۰/۷ واحد درصد کاهش به ۱۴/۳ درصد رسید. در سال ۱۳۹۶، زیرگروه‌های فرش دستبافت، زعفران و سبزیجات و نباتات بیشترین تاثیر را در رشد ارزش صادرات گروه کالاهای صنعتی و کشاورزی در مقایسه با سال ۱۳۹۵ داشتند.

در سال ۱۳۹۶، ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی ۳/۲ درصد نسبت به سال ۱۳۹۵ افزایش یافت و به ۵/۷ میلیارد دلار رسید. سهم این گروه از کل ارزش صادرات گمرکی نیز با ۰/۷ واحد درصد کاهش به ۱۴/۳ درصد رسید.

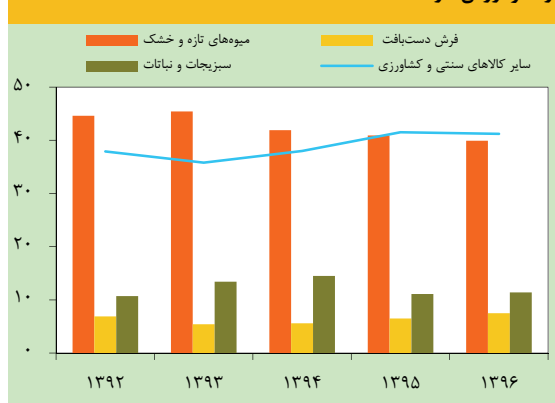
جدول ۱۳-۶- ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی

(میلیون دلار)

سهام(درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۴		
۳۹/۹	۴۰/۹	۰/۷	۴/۱	۲۲۷۳	۲۲۵۷	۲۱۶۸	میوه‌های تازه و خشک
۷/۵	۶/۵	۱۸/۴	۲۳/۹	۴۲۶	۳۶۰	۲۹۱	فرش دستبافت
۱۱/۴	۱۱/۱	۶/۱	-۱۷/۸	۶۵۳	۶۱۵	۷۴۸	سبزیجات و نباتات
۴۱/۲	۴۱/۵	۲/۶	۱۶/۷	۲۳۵۰	۲۲۹۱	۱۹۶۳	سایر کالاهای سنتی و کشاورزی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳/۲	۶/۸	۵۷۰۲	۵۵۲۳	۵۱۷۰	جمع کل

در سال ۱۳۹۶، ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی ۳/۲ درصد نسبت به سال ۱۳۹۵ افزایش یافت و به ۵/۷ میلیارد دلار رسید. سهم این گروه از کل ارزش صادرات گمرکی نیز با ۰/۷ واحد درصد کاهش به ۱۴/۳ درصد رسید. در سال ۱۳۹۶، زیرگروه‌های میوه‌های تازه و خشک، فرش دستبافت، سبزیجات و نباتات بیشترین تاثیر را در رشد ارزش صادرات گروه کالاهای سنتی و کشاورزی در مقایسه با سال ۱۳۹۵ داشتند.

نمودار ۱۳-۸- ترکیب کالاهای سنتی و کشاورزی صادر شده از نظر ارزش(درصد)

گروه‌های «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» و «مواد غذایی و حیوانات زنده» به ترتیب با ۲۸/۳، ۲۲/۶ و ۱۵/۳ درصد، بیشترین سهم از ارزش صادرات گمرکی را به خود اختصاص دادند. مجموع سهم کالاهای مزبور با ۴/۶ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۵ به ۶۶/۲ درصد رسید. گروه‌های «مواد خام غیر خوراکی به استثنای مواد نفتی سوختنی»، «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» و «مواد شیمیایی» به ترتیب با ۲۶/۳، ۲۶/۰ و ۱۶/۹ درصد، بیشترین سهم از وزن محموله‌های صادراتی در سال ۱۳۹۶ را به خود اختصاص دادند. مجموع سهم گروه‌های مذکور از وزن صادرات گمرکی ۶۹/۲ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ حدود ۲/۷ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

بررسی اقلام صادراتی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که به لحاظ ارزش، گروه‌های «مواد

در سایر اقلام، واردکننده خالص بوده است. گروه «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» بیشترین تراز مثبت و گروه «ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل» بیشترین تراز منفی را در دوره مورد بررسی داشتند.

مقایسه ارزش صادرات و واردات گمرکی گروه‌های کالایی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی کالا نشان می‌دهد که ایران در گروه‌های «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط»، «آهن و فولاد» و «مواد شیمیایی» صادرکننده خالص و

جدول ۱۳-۷ ارزش گروه‌های عمده صادراتی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی (میلیون دلار)

سهام (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۱۵/۳	۱۶/۳	۲/۰	۵/۸	۶۱۰۵	۵۹۸۷	۵۶۶۱	مواد غذایی و حیوانات زنده
۲۲/۶	۲۶/۳	-۶/۹	۳۴/۶	۹۰۰۴	۹۶۷۴	۷۱۸۹	مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط
۲۸/۳	۲۸/۱	۹/۴	-۰/۳	۱۱۳۱۰	۱۰۳۳۶	۱۰۳۷۱	مواد شیمیایی
۹/۳	۷/۲	۴۱/۹	۶/۸	۳۷۳۱	۲۶۲۹	۲۴۶۱	آهن و فولاد
۲/۸	۲/۷	۱۲/۰	-۶/۵	۱۱۲۵	۱۰۰۴	۱۰۷۴	ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل
۲۱/۷	۱۹/۳	۲۱/۹	-۱۹/۹	۸۶۴۵	۷۰۹۲	۸۸۵۳	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۸/۷	۳/۱	۳۹۹۲۰	۳۶۷۲۳	۳۵۶۰۹	جمع کل

۱۳-۴- رابطه مبادله گمرکی^(۱)

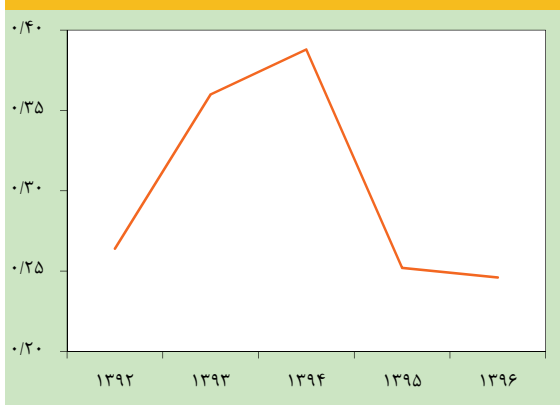
افزایش ۷/۲ درصدی قیمت هر تن کالای وارداتی و ۴/۵ درصدی قیمت هر تن کالای صادراتی، رابطه مبادله گمرکی را تضعیف نمود و با کاهش ۲/۵ درصدی از ۰/۲۵۲ در سال ۱۳۹۵ به ۰/۲۴۶ در سال ۱۳۹۶ رساند.

جدول ۱۳-۸- رابطه مبادله بازرگانی (گمرکی) (دلار)

درصد تغییر		سال		
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴
۴/۵	-۲۸/۱	۳۴۵	۳۳۰	۴۵۹
۷/۲	۱۰/۷	۱۴۰۲	۱۳۰۸	۱۱۸۲
-۲/۵	-۳۵/۰	۰/۲۴۶	۰/۲۵۲	۰/۳۸۸

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران

نمودار ۱۳-۹- رابطه مبادله گمرکی

۱- فقط شامل صادرات و واردات گمرکی کشور است؛ لذا رابطه مبادله محاسبه شده در این قسمت با ارقام ارائه شده در فصل دوم (تولید و هزینه ناخالص داخلی) متفاوت است.

توزیع کشوری صادرات نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶، بیشترین میزان صادرات گمرکی به ترتیب به مقصد کشورهای چین، عراق، امارات متحده عربی، ترکیه، افغانستان، هند، پاکستان، تایلند، اندونزی و تایوان انجام شده است. نسبت تمرکز برای سه، پنج و ده کشور اول در این سال به ترتیب به ۴۹/۵، ۶۶/۴ و ۸۰/۰ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۶، مقصد ۹۲/۲ درصد از کالاهای صادراتی کشور به ارزش ۳۶/۸ میلیارد دلار، کشورهای آسیایی بود. قاره اروپا با اختصاص ۲/۰ میلیارد دلار و سهم ۵/۱ درصدی از صادرات گمرکی کشور، در جایگاه دوم قرار گرفت و پس از آن، قاره‌های آفریقا، آمریکا و اقیانوسیه در رده‌های بعدی قرار گرفتند.

توزیع جغرافیایی صادرات کالاهای گمرکی برحسب گروه کشورها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶، ارزش صادرات به کشورهای عضو اسکاپ، کشورهای عضو اتحادیه اروپا، کشورهای عضو اتحادیه پایپای آسیایی و کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی به ترتیب به میزان ۲۴/۳، ۱/۵، ۳/۷ و ۸/۹ میلیارد دلار تحقق یافت.